

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАПТАЛАН СЕРГІЙ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 339.944:65.014.1

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економіки підприємства та організації підприємницької діяльності Одеського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Літвінов Олександр Сергійович,
Одеський національний економічний університет,
доцент кафедри економіки підприємства та
організації підприємницької діяльності.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Гонтарева Ірина Вячеславівна,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,
завідувач кафедри підприємницької діяльності;

кандидат економічних наук, доцент
Клименко Лідія Василівна,
Уманський національний університет садівництва,
доцент кафедри менеджменту.

Захист відбудеться «27» грудня 2017 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.03 Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 211.

Автореферат розіслано «27» листопада 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. А. Сиротенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні умови функціонування підприємств агропромислового комплексу України свідчать про збільшення їх залежності від результатів та ефективності зовнішньоекономічної діяльності. В останні роки більше ніж 40 % продукції агропромислових формувань знаходить свого споживача на зовнішніх ринках, а за деякими видами агропромислової продукції частка експорту складає більше ніж 90 %. Обсяг експорту продукції агропромислового комплексу щороку збільшується і в 2016 р. становив 17,9 млрд дол., або 49 % від загального експорту вітчизняної продукції, тоді як ще у 2005 р. частка агропромислової продукції в експорті країни складала лише 19 %, тобто від успішності зовнішньоекономічної діяльності агропромислових формувань наразі залежать не лише результати їх діяльності, але й валютні надходження, макроекономічна стабілізація і розвиток економіки України. Результати зовнішньоекономічної діяльності агропромислових формувань залежать від окремих організаційних й економічних складових забезпечення процесу управління, що й обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Теоретичні та методичні питання визначення сутності та оцінки рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань є предметом дослідження багатьох авторів: Л. Абалкіна, Б. Баласса, Н. Басюркіної, Т. Гамми, І. Гонтаревої, Л. Клименко, І. Крюкової, І. Кузнецової, О. Літвінова, Ю. Лузан, В. Луцковського, Н. Мазур, С. Мочерного, Б. Пасхавера, В. Пономаренка, П. Саблука, В. Семенова, А. Яковлева, М. Янків, Е. Ястремської та ін.

Проте деякі теоретико-практичні проблеми аналізу організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань залишаються невирішеними. Зокрема, до кінця не визначеними є термінологічний апарат та складові організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю, потребує удосконалення методичний інструментарій визначення рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань. Актуальність та наявність досі не вирішених теоретичних проблем визначили тему, мету, об'єкт, предмет та логіку дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи Одеського національного економічного університету і є частиною комплексної науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні та організаційні основи управління конкурентоспроможністю підприємств України» (номер ДР 0113U000655). Участь здобувача полягає у розробці теоретико-методичних засад та у практичному здійсненні аналізу рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань України. Також за тематикою дисертації розроблено наукову тему «Аналіз рівня організаційно-економічного забезпечення управління підприємствами олійно-жирової промисловості України» (номер ДР 0117U0006786), у межах якої

автором здійснено аналіз рівня організаційно-економічного забезпечення управління суб'єктами олійно-жирової промисловості України та надано практичні рекомендації ТОВ «Іскра ТМ» щодо його підвищення.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних і методичних положень, а також здійснення аналізу резервів удосконалення організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань України.

Визначена мета дослідження передбачає виконання певних завдань:

- розкрити сутність та розвинути теоретичні основи управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань;
- визначити види, фактори виникнення та вплив на агропромислові формування інтеграційних процесів;
- узагальнити підходи до систематизації класифікаційних ознак агропромислових формувань та визначити їх організаційний вплив на результати діяльності агропромислових формувань;
- теоретично обґрунтувати складові організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань;
- розробити методичні засади оцінки рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю;
- проаналізувати рівень організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань, які спеціалізуються на виробництві олійно-жирової продукції;
- проаналізувати резерви удосконалення організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань, спеціалізованих на виробництві олійно-жирової продукції.

Об'єктом дослідження є процес управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні основи оцінки організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань, які спеціалізуються на виробництві олійно-жирової продукції.

Методи дослідження. У науковому дослідженні використано такі методи: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрактно-логічний метод, метод узагальнення та класифікації, монографічний – для дослідження теоретичних основ управління зовнішньоекономічною діяльністю; економічного аналізу – в процесі аналізу рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств олійно-жирової промисловості; графічний метод – для схематичного зображення результатів дослідження; багатовимірні статистичні методи, а саме: класичний, модифікований та об'єднаний алгоритми таксономічного аналізу – для визначення інтегрального рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань, які спеціалізуються на виробництві олійно-жирової продукції, та ін.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та інші

нормативно-правові акти України, офіційні джерела інформації державної служби статистики України, матеріали міжнародних аналітичних та статистичних організацій, звітність агропромислових формувань України, монографії та публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, авторські теоретичні розробки та аналітичні розрахунки, інші першоджерела.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні та подальшому розвитку теоретико-методичних аспектів організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань, а саме:

удосконалено:

- структурну будову складових організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю, яка, на відміну від існуючих, базується на дуальному підході до розгляду їх сутності, виділяє статичні та динамічні, а також організаційні та економічні складові, що дає змогу визначити показники-індикатори за кожною зі складових з метою здійснення оцінки їх інтегрального рівня;

- методичний інструментарій інтегральної оцінки рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань, який, на відміну від існуючих, включає систему показників-індикаторів рівня організаційних та економічних складових управління, враховує особливості агропромислового виробництва і дозволяє об'єктивно оцінити рівень організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю та приймати практичні рішення щодо його підвищення;

- методичні підходи до визначення рівня вертикальної інтеграції агропромислових формувань, які, на відміну від існуючих, враховують кількість галузевих складових вертикальної інтеграції, їх впливовість та спряженість між собою, що дає змогу здійснювати більш коректну оцінку рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань;

набуло подальшого розвитку:

- систематизація видів агропромислових формувань за різними класифікаційними ознаками, яка, на відміну від існуючих, розподіляє агропромислові формування залежно від форми власності, територіального охоплення, галузевої приналежності, виду інтеграційних процесів, розміру, способу здійснення управління, ступеня юридичної самостійності суб'єктів, рівня економічної самостійності, організаційно-правової форми;

- науково-методичні основи аналітичного забезпечення виявлення тенденцій розвитку агропромислового комплексу, які, на відміну від існуючих, ґрунтуються на параметричній залежності розвитку агропромислового комплексу України від обсягів експорту, що дозволяє акцентувати увагу на організаційно-економічному забезпеченні управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань;

– сутнісно-змістовне наповнення понятійного апарату управління підприємством через уточнення поняття організаційно-економічного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю, який, на відміну від існуючих, визначено як сукупність організаційно-економічних відносин, спрямованих на організацію взаємодії між вітчизняними та іноземними підприємствами, які пов'язані між собою процесами ресурсного забезпечення, виробництва і доведення до кінцевого споживача агропромислової продукції з метою реалізації певних економічних інтересів з урахуванням особливостей зовнішнього та внутрішнього середовища;

– формалізація процесу визначення резервів підвищення рівня організаційного та економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань, які, на відміну від існуючих, використовують як кількісну оцінку стандартизовані відстані від середньогалузевого рівня окремих показників-індикаторів, що, в разі практичного застосування, дає змогу обрати пріоритетні напрямки розвитку агропромислових формувань та обґрунтувати пропозиції щодо покращання рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні положення дисертації доведені до рівня конкретних методичних розробок та рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань. Окремі пропозиції автора було впроваджено в діяльність ТОВ «Хорсагро інвест» (акт впровадження № 311 від 30.05.2017 р.), де було визначено резерви підвищення рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю; ПрАТ «Фрідом Фарм Інтернешнл» (акт впровадження № 3/2017 від 20.06.2017 р.), де було використано систему показників-індикаторів рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю та розраховано кількісний їх рівень; ТОВ «Вознесенський коньячний завод» (акт впровадження № 33/1 від 23.06.2017 р.), де було здійснено розрахунок рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю, що дозволило виявити резерви його покращання; ПрАТ «Галіція дистилері» (акт впровадження № 29/3 від 03.07.2017 р.), де було виявлено резерви покращання управління зовнішньоекономічною діяльністю, що дало змогу обґрунтувати варіанти подальшої вертикальної інтеграції; ТОВ «Іскра ТМ» (акт впровадження № 202 від 04.09.2017 р.) – обґрунтовано напрями подальшої горизонтальної та вертикальної інтеграції підприємства.

Висновки та пропозиції наукового дослідження застосовуються у Департаменті економічного розвитку Одеської обласної державної адміністрації (акт впровадження № 01.1-6/1457 від 08.09.2017 р.), з метою розробки програмних документів розвитку агропромислового сектора економіки Одеської області, також був використаний методичний інструментарій оцінки рівня вертикальної інтеграції в окремих сегментах агропромислового комплексу Одеської області.

Результати дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Одеського національного економічного університету під час викладання дисциплін «Економіка підприємства», «Планування і контроль на підприємстві», «Математико-статистичні методи та моделі в управлінні підприємством», «Комерційна діяльність підприємств» (довідка № 01-17/1058 від 30.08.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій наведено авторський підхід щодо визначення сутності, складу та значення, розробки теоретико-методичних основ оцінювання та аналізу резервів удосконалення організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань України. Викладені у дисертації наукові результати, які виносяться на захист, отримані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися автором та схвалені на таких конференціях: Сьомій міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна наука: теорія і практика» (м. Київ, 26-27 червня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (м. Львів, 19-20 лютого 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Модернізація та суспільний розвиток економічної системи» (м. Київ, 12-13 серпня 2016 р.); П'ятій міжнародній науково-практичній конференції «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 15-16 вересня 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фінансово-економічні механізми підтримки суб'єктів реального сектору економіки України в умовах дії Угоди про асоціацію з ЄС» (м. Львів, 24 травня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток торгівлі та підприємництва в Україні: тенденції та перспективи» (м. Одеса, 25-26 травня 2017 р.); Дев'ятій міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку світової економіки» (м. Харків, 26 травня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції в економіці та управлінні» (м. Запоріжжя, 30 червня 2017 р.); Міжнародній науковій Інтернет-конференції «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення» (м. Тернопіль, 12 липня 2017 р.).

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано 16 наукових праць, загальний обсяг яких становить 5,61 д. а., з яких особисто автору належать 5,28 д. а., з них: 7 наукових статей обсягом 4,18 д. а., що визнані фаховими з економіки, 4 з яких обсягом 2,32 д. а., опубліковано у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних, та 9 публікацій у матеріалах конференцій обсягом 1,43 д. а.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, викладених на 269 сторінках, з них 190 сторінок – основний текст. Дисертаційна робота містить 28 таблиць, 19 рисунків, 6 додатків, які розміщено на 34 сторінках. Список використаних джерел складається з 237 найменувань на 27 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано об'єкт, предмет і методи дослідження, відображено основну мету та задачі, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено інформацію щодо їх апробації.

У першому розділі **«Теоретичні основи організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань»** проаналізовано праці вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячені семантиці понятійно-термінологічної бази предмета дослідження. Розгляд теоретичних основ процесу управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань (далі – ЗЕД АПФ) України дав змогу визначити фактори, які обумовлюють необхідність участі АПФ України у ЗЕД, а саме: підвищення ефективності та обсягів сільгоспвиробництва в Україні; стагнація внутрішнього ринку агропромислової продукції України; збільшення спеціалізації виробництва та зменшення спеціалізації споживання агропромислової продукції у світі; випередження темпів зростання чисельності населення над темпами зростання обсягів виробництва сільськогосподарських продуктів.

У роботі зроблено висновок, що під ЗЕД АПФ слід розуміти взаємовигідні економічні відносини українських та іноземних підприємств, які пов'язані із забезпеченням всіма видами ресурсів, виробництвом і доведенням до споживача продукції агропромислового комплексу (далі – АПК). Під управлінням ЗЕД АПФ запропоновано розуміти активний вплив управлінського апарату АПФ на взаємовигідні економічні відносини українських та іноземних підприємств, які пов'язані із забезпеченням всіма видами ресурсів, виробництвом і доведенням до споживача продукції з метою досягнення бажаних параметрів діяльності АПФ.

У результаті дослідження генезису поняття під економічним механізмом запропоновано розуміти сукупність, систему елементів впливу на економічні інтереси суб'єктів господарювання, яка враховує особливості його зовнішнього та внутрішнього середовища. Під організаційним механізмом пропонується вважати сукупність управлінських дій, які спрямовані на організацію взаємодії між елементами в середині системи із врахуванням впливу зовнішнього середовища. Спираючись на критичний розгляд основних теоретичних підходів до визначення сутності механізмів в економіці, зроблено висновок, що організаційно-економічний механізм управління є необхідним засобом досягнення підприємством своїх цілей. Під організаційно-економічним механізмом управління ЗЕД АПФ пропонується розуміти сукупність організаційно-економічних відносин, спрямованих на організацію взаємодії між вітчизняними та іноземними підприємствами, які пов'язані між собою процесами ресурсного забезпечення, виробництва і доведення до кінцевого споживача агропромислової продукції з метою реалізації певних економічних інтересів з урахуванням особливостей зовнішнього та внутрішнього середовища.

За підсумками розгляду історичних першопричин та передумов виникнення і розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому секторі економіки, на основі визначення змісту АПК як сектора економіки проаналізовано сутність та основні специфічні риси економічної діяльності його суб'єктів. Обґрунтовано виділення трьох видів інтеграції: горизонтальної, вертикальної та диверсифікованої інтеграції. Визначено сутність, фактори виникнення, а також позитивні й негативні наслідки кожного з видів інтеграції в АПК. Зроблено висновок, що, на відміну від диверсифікованої інтеграції, позитивні наслідки горизонтальної та вертикальної інтеграції значно перевищують негативні.

У роботі під АПФ запропоновано розуміти сукупність технологічно, економічно, юридично й організаційно пов'язаних підприємств та організацій, що здійснюють забезпечення ресурсами, виробництво, транспортування, зберігання, переробку, маркетинг та збут агропромислової продукції. Систематизовано уявлення науковців про види АПФ за різними класифікаційними ознаками, а саме за: формою власності; територіальним охопленням; галузевою приналежністю; видом інтеграційних процесів; розміром; способом здійснення управління; ступенем юридичної та економічної самостійності; організаційно-правовою формою.

У другому розділі **«Методичні аспекти аналізу рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань»** удосконалено методичні підходи до аналізу рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю АПФ.

Розвиток галузей АПК, незважаючи на негативні зміни у зовнішньому економіко-політичному середовищі, має стійку позитивну динаміку. Результати кореляційно-регресійного аналізу засвідчили, що за умов збереження існуючих тенденцій у 2017 р. частка АПК в економіці України складе біля 29 %. Єдина галузь економіки України, яка була не тільки стабільно прибутковою у 2012-2015 рр., але й збільшила прибуток у 7 разів, – це сільське господарство, а рентабельність основних її видів продукції складала більше 50 %. При цьому головним чинником зростання агропромислового виробництва в Україні була його переорієнтація на зовнішні ринки. Українські АПФ мають значні переваги над своїми конкурентами, які обумовлені природно-кліматичними особливостями, низьким рівнем витрат, географічною близькістю до ринків збуту, наявністю транспортної інфраструктури. Частка продукції АПК в експорті України зросла за 12 років у 2,6 рази і складає майже 50 % (табл. 1).

Найбільше зростання частки в експорті відбулось по продукції рослинного походження – у 4,8 рази. Частка експорту продукції, пов'язаної із вирощуванням та переробкою насіння олійних рослин, зросла на 15,3 %, або більше ніж в 7 разів, і становить 17,8 % від всього експорту України. Доведено високу залежність зростання виробництва в АПК України від експорту, коефіцієнт парної кореляції між ними за аналізований період склав 65 %.

На підставі аналізу сучасних уявлень обґрунтовано дуальний підхід до сутності організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД АПФ.

Таблиця 1

Товарна структура експорту України у 2005-2016 рр., %

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2005	2010	2013	2014	2015	2016	Абс. зміна 2016/2005
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	2,1	1,5	1,7	1,9	2,2	2,1	0
II. Продукти рослинного походження, у т. ч. насіння і плоди олійних рослин	5,0	7,8	14,2	16,2	20,9	22,3	17,3
III. Жири та олії	1,7	5,1	5,6	7,1	8,7	10,9	9,2
IV. Готові харчові продукти, у т. ч. залишки та відходи	3,8	5,0	5,6	5,7	6,5	6,7	2,9
VIII. Шкури необроблені, вичищені	0,6	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	-0,3
IX. Деревина і вироби з деревини	1,6	1,6	1,8	2,3	2,9	3,1	1,5
X. Маса з деревини	1,3	1,9	2,0	1,8	1,6	1,5	0,2
Інші	3,0	1,7	1,6	1,9	2,1	2,4	-0,6
Всього АПК	19,0	25,0	32,9	37,2	45,1	49,3	30,2

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

З динамічної точки зору, організаційно-економічне забезпечення може бути представлено певними організаційно-економічними відносинами в середині підприємства, спрямованими на організацію взаємодії між елементами системи з метою досягнення їх економічних інтересів. Статичне розуміння сутності організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД передбачає розгляд конкретних видів дій суб'єктів, які приймають відповідні управлінські рішення, та результатів їх запровадження з метою досягнення цілей АПФ. До статичних організаційних складових організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД віднесено виконання всіх функцій управління ЗЕД; організаційну структуру управління; організаційно-правову форму; загальну, виробничу, просторову та галузеву структури підприємства. До статичних економічних складових віднесено систему мотивації персоналу; ефективність витрат та виробництва продукції; систему взаємодії із споживачами; конкурентні переваги; систему ресурсозабезпечення; соціальну відповідальність АПФ (рис. 1).

Розроблено показники-індикатори рівня організаційного та економічного забезпечення управління ЗЕД АПФ. Доведено особливе значення таких індикаторів, як рівень горизонтальної й вертикальної інтеграції АПФ, рентабельність та прибуток, наявність та рівень систем контролю якості, рівень використання виробничих потужностей, частка змінних витрат на оплату праці, виручка та відносна частка ринку.

Набуло подальшого розвитку методичне забезпечення оцінки рівня горизонтальної й вертикальної інтеграції як складових організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД АПФ. Кількісну оцінку рівня вертикальної інтеграції запропоновано здійснювати за допомогою показника, який розраховується за кількістю галузевих складових вертикальної інтеграції АПФ з врахуванням рівнів їх впливовості та спряженості (формули 1, 2).

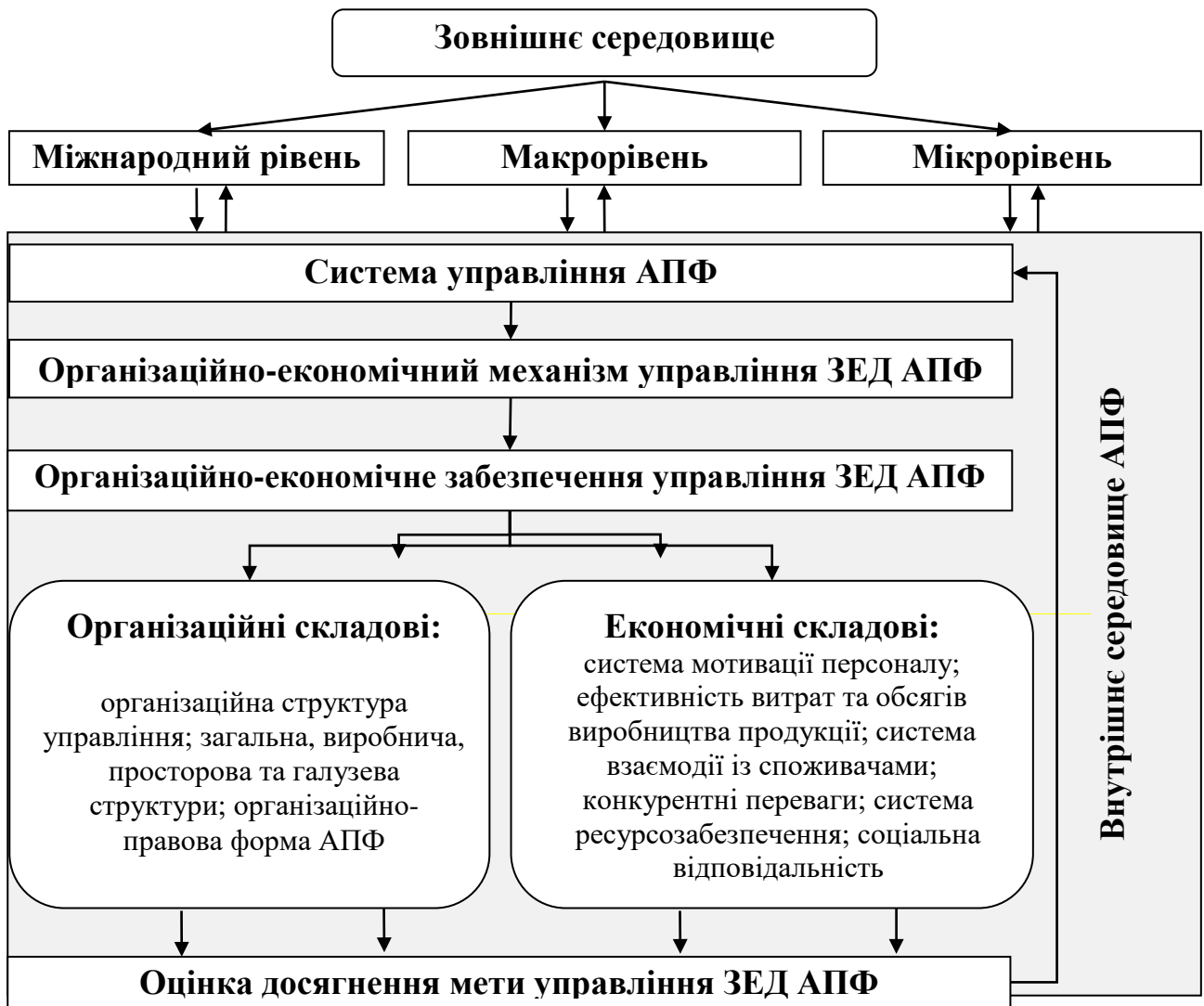

Рис. 1. Місце складових організаційно-економічного забезпечення ЗЕД в системі управління АПФ

Джерело: розроблено автором

$$KBIN_j = \frac{\sum_{i=1}^n (K_{bij} \times K_{cij} \times P_{ij})}{\sum_{i=1}^n (K_{bij} \times P_i)}, \quad (1)$$

де $KBIN_j$ – коефіцієнт вертикальної інтеграції j -го АПФ;

K_{bij} – коефіцієнт впливовості i -ї галузевої складової для ЗЕД j -го АПФ;

K_{cij} – коефіцієнт спряженості i -ї галузевої складової j -го АПФ;

P_{ij} – індекс наявності на j -му АПФ i -ї галузевої складової;

P_i – індекс наявності i -ї галузевої складової в галузі;

$$K_{cij} = \frac{PC_{ij}}{PC_{oj}}, \quad (2)$$

де PC_{ij} – пропускна спроможність i -ї галузевої складової j -го АПФ;

PC_{oj} – пропускна спроможність основної галузевої складової j -го АПФ.

Організаційно-економічне забезпечення управління ЗЕД АПФ належить до латентних ознак, його не можливо кількісно визначити за допомогою метричної шкали інтервалів і відносин, що й обумовило вибір таксономічного

аналізу, який дозволяє уникнути суб'єктивізму оцінок, підвищує точність розрахунків, враховує вплив всіх показників-симптомів із різними одиницями виміру і характером впливу, дозволяє ранжувати АПФ, визначати резерви та порівняльну ефективність заходів.

У третьому розділі **«Удосконалення організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань України»** проаналізовано рівень організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю АПФ України, виявлено резерви та запропоновано шляхи його вдосконалення.

Теоретико-методичні результати роботи можуть бути застосовані для здійснення емпіричного аналізу на будь-яких АПФ, але з метою надання практичної оцінки рівню організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД були обрані АПФ, які спеціалізуються на виробництві олійно-жирової продукції, оскільки саме ця галузь є провідною в АПК, а результативність роботи окремих підприємств, у першу чергу, залежить від ЗЕД. Олійно-жирова промисловість може вважатись класичним прикладом розвитку агропромислової інтеграції, що обумовлюється високою конкуренцією серед виробників. За останні 10 років спостерігається збільшення обсягів виробництва соняшника – з 2,6 млн т. до 13,6 млн т, урожайність зросла на 80 %, при цьому урожайність домашніх господарств є на 26 % меншою ніж у сільгосппідприємств, а урожайність фермерських господарств є меншою на 20-25 % від урожайності інших сільгосппідприємств. Також у роботі підтверджено судження про більш високу ефективність діяльності горизонтально інтегрованих АПФ. Якщо б урожайність підприємств із валовим збором більшим за 2 тис. т була б досягнута всіма господарствами, то загальна урожайність збільшилась би на 23 %.

Із використанням статистичних даних порталу RUSLANA було обрано 15 типових АПФ України з виробництва олій та жирів. Чистий дохід обраних АПФ за 2011-2015 рр. зріс у 2,7 рази та склав майже 60 млрд грн, або біля 6 % продукції АПК України, загальний прибуток склав 11 млрд грн, сукупний капітал зріс у 2,6 разу та склав 46 млрд грн. Обґрунтовано, що значна різниця в економічних результатах діяльності АПФ на ринку олійно-жирової продукції багато в чому обумовлена різницею в рівні організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД. В результаті аналізу рівня горизонтальної та вертикальної інтеграції АПФ олійно-жирової промисловості України всі галузеві складові вертикальної інтеграції були виявлені на ПП «Бесарабія В», Bunge LTD та Kernel Holding S.A. (коефіцієнт вертикальної інтеграції - 0,825, 0,915 та 0,995, відповідно). Найгірший рівень горизонтальної й вертикальної інтеграції зафіксовано у ТОВ «Одеський ОЕЗ» й ADM Україна.

За результатами використання класичного, модифікованого та об'єднаного алгоритмів таксономічного аналізу було виявлено, що найвищий рівень організаційного забезпечення управління ЗЕД у Kernel Holding S.A., а найнижчий – у ADM Україна та ТОВ «Одеський ОЕЗ»; найвищий рівень економічного забезпечення управління ЗЕД було зафіксовано на Kernel Holding S.A., тоді як найнижчий – на ПП «Бесарабія В», Cargill та ADM Україна.

Інтегральна оцінка організаційно-економічного забезпечення свідчить, що безумовним лідером є Kernel Holding S.A. – ступінь наближення до еталону становить 79,6%, друге місце займає Bunge LTD – 56 %, третє місце – ТОВ «Укролія» – 54,5 %. Аутсайдером ж є ADM Україна – 41,1 % (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка рівня організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД АПФ, спеціалізованих на виробництві олійно-жирової продукції

Найменування АПФ	Алгоритми таксономічного аналізу					
	Класичний		Модифікований		Об'єднаний	
	μ_i	Ранг	d^*_i	Ранг	d_{oi}	Ранг
1. Kernel Holding S.A.	0,775	1	0,796	1	0,796	1
2. Bunge LTD	0,597	3	0,504	2	0,560	2
3. ТОВ «Укролія»	0,602	2	0,469	3	0,545	3
4. ТОВ Delta Wilmar CIS	0,582	4	0,454	4	0,529	4
5. ПП «Бесарабія В»	0,567	5	0,384	5	0,485	5
6. ТОВ «Вінницька промислова компанія»	0,567	6	0,366	7	0,479	6
7. Shedro Group LTD	0,566	7	0,367	6	0,478	7
8. ТОВ «Агрекс»	0,558	8	0,360	8	0,470	8
9. ТОВ «Сателлит»	0,550	9	0,354	10	0,466	9
10. Von Sass AG	0,547	11	0,353	11	0,463	10
11. ПП «ВікторІК»	0,549	10	0,348	12	0,462	11
12. ПП «Оліяр»	0,546	12	0,338	13	0,456	12
13. ТОВ «Одеський ОЕЗ»	0,515	15	0,355	9	0,447	13
14. Cargill	0,541	13	0,307	14	0,435	14
15. ADM Україна	0,521	14	0,273	15	0,411	15

Джерело: розраховано автором

У роботі було проаналізовано резерви покращання організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД АПФ півдня України та ADM Україна, зокрема, як найгіршого з них (рис. 2).

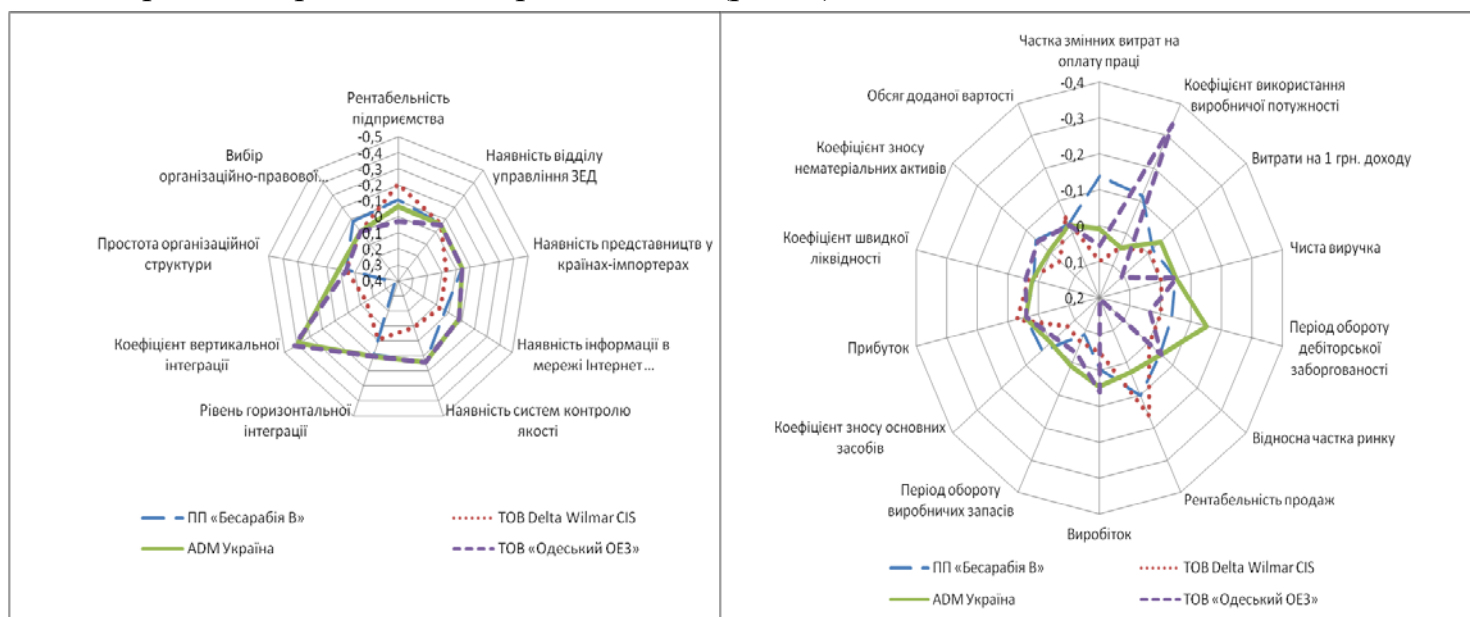

Рис. 2. Багатокутник резервів підвищення рівня організаційного та економічного забезпечення управління ЗЕД АПФ півдня України

Джерело: розраховано автором

Визначено, що на ADM Україна головними резервами є підвищення рівня вертикальної й горизонтальної інтеграції, впровадження сучасних систем контролю якості, на що й було спрямовано розробку заходів щодо удосконалення організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД (табл. 3).

Таблиця 3

Зміна показників-індикаторів рівня організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД ADM Україна в результаті реалізації запропонованих заходів

Показники-індикатори	До реалізації заходів	Після реалізації заходів	Абс. зміна
Рентабельність підприємства, %	4,966	5,989	1,023
Рівень горизонтальної інтеграції, млн грн	199,4	226,5	27,1
Коефіцієнт вертикальної інтеграції	0,160	0,335	0,175
Частка змінних витрат на оплату праці, %	52,9	55,4	2,5
Витрати на 1 грн доходу, грн	0,905	0,889	-0,016
Чиста виручка, млн грн	271,4	298,6	27,2
Період обороту дебіторської заборгованості, дн.	170,7	155,2	-15,5
Відносна частка ринку, %	0,823	0,905	0,082
Рентабельність продажів, %	8,12	9,65	1,53
Виробіток, тис.грн / особу	1 697	1 855	158
Період обороту виробничих запасів, дн.	27,5	25	-2,5
Прибуток, млн грн	23,8	31,1	7,3
Інформація в Інтернет іноземними мовами, бали	1	5	4
Рівень систем контролю якості, бали	1	5	4
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,77	0,877	0,107
Коефіцієнт зносу нематеріальних активів, %	65,3	47,5	-17,8
Обсяг доданої вартості, млн грн	57,7	63,5	5,8

Джерело: розраховано автором

У результаті реалізації запропонованих заходів рівень таксономічного показника ADM Україна може збільшитись на 0,044, ранг – на 2 і підприємство займе 13-е місце за рівнем організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД, обсяг чистої виручки та відносна частка ринку зросте на 10 %, рентабельність продажів – на 1,5 %, прибуток – на 7,3 млн грн.

ВИСНОВКИ

У дисертації виконано завдання розвитку теоретико-методичних засад і розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД АПФ України, що дозволило обґрунтувати такі висновки:

1. Комплексний підхід до аналізу сутності управління ЗЕД АПФ дозволив визначити його як активний вплив управлінського апарату на взаємовигідні економічні відносини з іноземними підприємствами, які пов'язані із забезпеченням всіма видами ресурсів, виробництвом та доведенням до споживача агропромислової продукції з метою досягнення бажаних параметрів діяльності АПФ. Організаційно-економічний механізм управління ЗЕД АПФ визначено як сукупність організаційно-економічних відносин,

спрямованих на організацію взаємодії між вітчизняними та іноземними підприємствами, які пов'язані між собою процесами ресурсного забезпечення, виробництва і доведення до кінцевого споживача агропромислової продукції з метою реалізації певних економічних інтересів з урахуванням особливостей зовнішнього та внутрішнього середовища.

2. Визначено види, фактори виникнення, а також позитивні й негативні наслідки інтеграції в АПК. Під інтеграцією АПФ запропоновано розуміти процес їх об'єднання, поглиблення взаємодії або такий стан підприємств, що забезпечує керованість, цілісність, впорядкованість їх функціонування. На основі співставлення позитивних й негативних наслідків окремих видів інтеграції зроблено висновок, що горизонтальна й вертикальна інтеграції мають більш позитивний організаційно-економічний вплив на результати діяльності АПФ, ніж диверсифікована інтеграція.

3. Систематизовано підходи до групування АПФ за різними класифікаційними ознаками, а саме: за формою власності; територіальним охопленням; галузевою приналежністю; видом інтеграційних процесів; розміром; способом здійснення управління; ступенем юридичної та економічної самостійності; організаційно-правовими формами. Теоретично обґрунтовано характер організаційного впливу окремих видів АПФ на управління їх ЗЕД.

4. Обґрунтовано дуальний підхід до розгляду складових організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД АПФ. З динамічної точки зору до організаційних складових включено відносини, які пов'язані з організацією управління, виробництва та організаційно-правові відносини; до економічних – трудові, збутові, конкурентні, ресурсозабезпечувальні та соціально-економічні відносини. Статичне розуміння передбачає віднесення до організаційних складових системи менеджменту ЗЕД, організаційно-правової форму, організаційної, загальної, виробничої, просторової та галузевої структури АПФ; до економічних – системи мотивації, взаємодії із споживачами та ресурсозабезпечення, ефективності витрат та виробництва, конкурентних переваг, соціальної відповідальності АПФ.

5. Удосконалено методичні засади кількісної оцінки рівня організаційного та економічного забезпечення управління ЗЕД АПФ за рахунок розробки відповідних показників-індикаторів. Показано особливе значення рівня горизонтальної та вертикальної інтеграції, рівня систем контролю якості, використання виробничих потужностей, частки змінних витрат на оплату праці, виручки від реалізації продукції, відносної частки ринку, рентабельності та прибутку АПФ. Оскільки організаційно-економічне забезпечення управління ЗЕД АПФ належить до латентних ознак, для оцінки його рівня запропоновано використовувати таксономічний аналіз, що дозволяє уникнути суб'єктивізму та підвищити точність оцінок, врахувати вплив всіх показників-симптомів, визначити підприємства-лідери та аутсайтери, а також резерви підвищення рівня організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД АПФ. Розроблено методичне забезпечення розрахунку рівня вертикальної інтеграції АПФ.

6. У результаті кількісної оцінки рівня організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД АПФ, спеціалізованих на виробництві олійно-жирової продукції, виявлено, що найбільший рівень вертикальної інтеграції у ПП «Бесарабія В», Bunge LTD та Kernel Holding S.A. (коефіцієнт вертикальної інтеграції - 0,825, 0,915 та 0,995, відповідно), а найнижчий – у ТОВ «Одеський ОЕЗ» та ADM Україна. Найвищий рівень організаційного забезпечення управління ЗЕД був у Kernel Holding S.A., а найнижчий – у ADM Україна; найвищий рівень економічного забезпечення управління ЗЕД було зафіксовано у Kernel Holding S.A., тоді як найнижчий – у ПП «Бесарабія В», Cargill та ADM Україна. Інтегральна оцінка рівня організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД обраних АПФ свідчить, що безумовним лідером є Kernel Holding S.A. – ступінь наближення до еталону становить 79,6 %, на 2-му – Bunge LTD – 56 %, на 3-му – ТОВ «Укролія» – 54,5 %. Аутсайдером ж є ADM Україна – 41,1 %.

7. Було проаналізовано резерви підвищення рівня організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД АПФ, спеціалізованих на виробництві олійно-жирової продукції, зокрема ADM Україна. До головних резервів було віднесено: підвищення рівня вертикальної й горизонтальної інтеграції, впровадження сучасних систем контролю якості, зменшення періоду обороту дебіторської заборгованості. У результаті реалізації запропонованих заходів щодо використання виявлених резервів рівень організаційно-економічного забезпечення управління ЗЕД ADM Україна може збільшитись і підприємство підніметься на два місця у рейтингу, обсяг чистої виручки та відносна частка ринку збільшаться на 10 %, рентабельність продажів – на 1,5 %, прибуток – на 7,3 млн грн.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Капталан С. М. Особливості розвитку зовнішньоекономічних зв'язків регіонів на сучасному етапі / С. М. Капталан // Держава та регіони. – Серія : «Економіка та підприємництво». – 2015. – № 5 (86). – С. 42-48 (0,58 д. а.).
2. Капталан С. М. Класифікація агропромислових формувань за видами / С. М. Капталан // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. – Серія : «Економічні науки». – 2016. – Вип. 19. – Ч. 1. – Херсон, 2016. – С. 92-95 (0,47 д. а.).
3. Капталан С. М. Визначення сутності та складових організаційно-економічного механізму управління підприємством в умовах інноваційного розвитку / С. М. Капталан, О. С. Літвінов // Управління розвитком. – 2016. – № 3 (185). – С. 59-65 (0,81 д. а.), (0,61 д. а. належить здобувачеві : проведено критичний аналіз існуючих підходів до визначення сутності організаційно-економічного механізму управління підприємством; обґрунтовано

організаційно-економічні складові управління підприємством в умовах інноваційного розвитку).

**Статті у наукових виданнях України,
включених до міжнародних наукометричних баз:**

4. Капталан С. М. Теоретичні аспекти формування політики зовнішньоекономічних зв'язків на регіональному рівні та напрями їх розвитку в Україні / С. М. Капталан // Економічний простір : зб. наук. пр. – 2015. – № 98. – С. 16-24 (*Index Copernicus, PIIIC*) (0,48 д. а.).

5. Капталан С. М. Теоретичні проблеми інтеграції в агропромисловому комплексі [Електронне джерело] / С. М. Капталан // Глобальні та національні проблеми економіки : електрон. наук. фах. вид. – 2016. – № 12. – С. 259-264. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/12-2016/56.pdf> (*Index Copernicus*) (0,68 д. а.).

6. Капталан С. М. Аналіз впливу зовнішньоекономічної діяльності на розвиток агропромислового виробництва в Україні / С. М. Капталан // Наук. вісн. Міжнар. гуманітар. ун-ту. – Серія : «Економіка і менеджмент». – 2017. – Вип. 25. – Ч. 1. – С. 116-120 (*Index Copernicus*) (0,55 д. а.).

7. Капталан С. М. Методичні засади оцінки рівня організаційного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань / С. М. Капталан // Наук. вісн. Одес. нац. екон. ун-ту. – Науки : економіка, політологія, історія. – 2017. – № 5 (247). – С. 56-69 (*Google Scholar, Польська наукова бібліографія, Social Science Open Access Repository, Всеросійська база повнотекстових наукових публікацій «Порталус», Російський індекс наукового цитування*) (0,61 д. а.).

Матеріали наукових конференцій:

8. Капталан С. М. Сучасні детермінанти розвитку аграрного ринку в умовах конкуренції / С. М. Капталан // Сучасна наука : теорія і практика : матеріали Сьомої між нар. наук.-практ. конф., Київ, 26-27 черв. 2015 р. – К. : ГО «ІОМП», 2015. – С. 182-184 (0,2 д. а.).

9. Капталан С. М. Основні тенденції трансформації зовнішньоекономічних зв'язків регіону / С. М. Капталан // Розвиток нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Львів, 19-20 лют. 2016 р. – Львів : ЛЕФ, 2016. – Ч. 2. – С. 41-44 (0,17 д. а.).

10. Капталан С. М. Класифікація агропромислових формувань за видом та глибиною інтеграційних зв'язків / С. М. Капталан // Модернізація та суспільний розвиток економічної системи : зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. для студ., аспірантів та молодих учених, Київ, 12-13 серп. 2016 р. – К. : Аналіт. центр «Нова Економіка», 2016. – С. 40-42 (0,16 д. а.).

11. Капталан С. М. Фактори інтеграції в АПК України / С. М. Капталан // Економіка підприємства : сучасні проблеми теорії та практики : матеріали

П'ятої міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 15-16 верес. 2016 р. – Одеса : Атлант, 2016. – С. 420-421 (0,12 д. а.).

12. Капталан С. М. Індикатори рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислового формування / С. М. Капталан, О. С. Літвінов // Фінансово-економічні механізми підтримки суб'єктів реального сектору економіки України в умовах дії Угоди про асоціацію з ЄС : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 24 трав. 2017 р. – К. : Алерта, 2017. – С. 81-84 (0,2 д. а.), *0,15 д. а. належить здобувачеві : розроблено систему показників-індикаторів рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань*).

13. Капталан С. М. Методичні основи оцінки рівня організаційно-економічного забезпечення управління діяльністю підприємства / С. М. Капталан, О. С. Літвінов // Розвиток торгівлі та підприємництва в Україні : тенденції та перспективи : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 25-26 трав. 2017 р. – Одеса : ОТЕІ КНТЕУ, 2017. – С. 73-75 (0,14 д. а.), *0,11 д. а. належить здобувачеві : запропоновано методичні елементи процесу оцінки рівня організаційно-економічного забезпечення управління діяльністю підприємства*).

14. Капталан С. М. Сутність організаційно-економічного механізму управління підприємством / С. М. Капталан, О. С. Літвінов // Сучасні тенденції розвитку світової економіки : зб. матеріалів IX Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 26 трав. 2017 р. – Харків : ХНАДУ, 2017. – Т. II. – С. 60-61 (0,12 д. а.), *0,08 д. а. належить здобувачеві : проведено критичний розгляд основних теоретичних підходів до визначення сутності механізмів в економіці та запропоновано авторське його визначення*).

15. Капталан С. М. Вплив олійно-жирової промисловості на основні макроекономічні показники в Україні / С. М. Капталан // Сучасні тенденції в економіці та управлінні : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 30 черв. 2017 р. ; Східноукр. ін-т економіки та управління : у 2 ч. – Запоріжжя : ГО «СІЕУ», 2017. – Ч. 1. – С. 31-35 (0,22 д. а.).

16. Капталан С. М. Оцінка рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств олійно-жирової промисловості [Електронне джерело] / С. М. Капталан, О. С. Літвінов // Інформаційне суспільство : технологічні, економічні та технічні аспекти становлення : матеріали міжнар. наук. Інтернет-конф., Тернопіль, 12 лип. 2017 р. – Вип. 21. – Тернопіль. – 2017. – С. 78-80. – Режим доступу : <http://www.konferenciaonline.org.ua/arhiv-konferenciya/-arhiv-konferenciya12-07-2017> (0,09 д. а.), *0,07 д. а. належить здобувачеві : здійснено оцінку рівня організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю на прикладі підприємств олійно-жирової промисловості України із використанням розробленої системи показників-індикаторів*).

АНОТАЦІЯ

Капталан С. М. Організаційно-економічне забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2017.

Дисертаційну роботу присвячено поглибленню теоретичних і методичних положень, а також здійсненню аналізу резервів удосконалення організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань України.

Комплексний аналіз дозволив визначити сутність управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань. Встановлено сутність, види, фактори виникнення, а також позитивні й негативні наслідки інтеграції в агропромисловому комплексі. Систематизовано підходи до визначення сутності та групування агропромислових формувань за різними класифікаційними ознаками. На основі дуального підходу визначено організаційні й економічні складові забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань. Розроблено методичне забезпечення розрахунку рівня вертикальної інтеграції агропромислових формувань.

Доведено значну залежність зростання агровиробництва в Україні від експорту. Із використанням класичного, модифікованого та об'єднаного алгоритмів таксономічного аналізу визначено рівень організаційно-економічного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю агропромислових формувань та резерви його підвищення після чого запропоновано заходи щодо їх використання.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, вертикальна інтеграція, механізм управління, агропромислові формування, організаційно-економічне забезпечення.

АННОТАЦИЯ

Капталан С. М. Организационно-экономическое обеспечение управления внешнеэкономической деятельностью агропромышленных формирований. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2017.

Диссертационная работа посвящена углублению теоретических и методических положений, а также осуществлению анализа резервов совершенствования организационно-экономического обеспечения управления внешнеэкономической деятельностью агропромышленных формирований Украины.

Комплексный анализ позволил определить сущность управления внешнеэкономической деятельностью агропромышленных формирований. Установлено сущность, виды, факторы возникновения, а также положительные и отрицательные последствия интеграции в агропромышленном комплексе. Систематизировано подходы к определению сущности и группировке агропромышленных формирований по различным классификационным признакам. На основе дуального подхода определены организационные и экономические составляющие обеспечения управления внешнеэкономической деятельностью агропромышленных формирований. Разработано методическое обеспечение расчета уровня вертикальной интеграции агропромышленных формирований.

Доказана значительная зависимость роста агропроизводства в Украине от экспорта. С использованием классического, модифицированного и объединенного алгоритмов таксономического анализа определен уровень организационно-экономического обеспечения управления внешнеэкономической деятельностью агропромышленных формирований и резервы его повышения, после чего предложены меры по их использованию.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, вертикальная интеграция, механизм управления, агропромышленные формирования, организационно-экономическое обеспечение.

ANNOTATION

Kaptalan S. M. Organizational and economic management providing of the foreign economic activity of agro-industrial formations. – Manuscript.

Dissertation for obtaining a scientific degree of Candidate of Economic Science by specialty 08.00.04 – economics and management of enterprises (according to the types of economic activities). – Odessa National University of Economics, Odessa, 2017.

Dissertation is devoted to deepening of theoretical and methodical positions and to making analysis of improvement reserves of organizational and economic management providing of the foreign economic activity of agro-industrial formations of Ukraine.

Complex analysis of foreign economic of agro-industrial formations management's gist allows to determine it as an active influence of management apparatus to mutually benefited economic relations with foreign enterprises, which are connected with providing of all kinds of resources, manufacturing and delivery to the customer agro-industrial production with the aim to achieve the desired parameter of AIF activity. Next issues were defined, the gist, kinds, emergence factors and positive and negative integration effects to AIF. It is suggested to understand AIF as a complex of technologically, economically, legally and organizationally connected enterprises and organizations, tat conduct resource supplying, manufacturing, transportation, storage, recycling, marketing and sale of agro industrial production. Accesses were systemized to grouping AIF by different classification features.

Dualistic approach to consideration of organizational and economical management providing of FEA AIF was substantiated in static and dynamic concept,

its organizational and economical components were identified. With the aim to implement the quantitative assessment of the organizational and economical management providing level of FEA AIF proper index-indicators were suggested. It was proved that the organizational and economical management providing of FEA AIF belongs to latent attribute, for assessment of its level it is the best to use the taxonomic analysis algorithm. Methodological calculation support of the vertical integration AIF level was developed.

AIC's development features research allowed to draw a conclusion about the existence of persistent tendency to ascending by all main indicators. AIC's part of production in Ukrainian export increased to 30% for last 12 years and now it reaches 50%. Oil and fats production for years of independence increased 4.5 times, that was caused by demand at foreign markets. It was proved that agricultural production growth in Ukraine strongly depends on export, the pair correlation coefficient for analyzed period is 65%, that causes necessity to improve the level of organizational and economical management providing of FEA AIF.

As a result of quantitative assessment of some particular index-indicators of organizational and economical management providing of FEA AIF using classical, modified and combined algorithm of taxonomic analysis, it was identified that the highest level of organizational and economical management providing of FEA had Kernel Holding S.A., and the lowest had ADM Ukraine. Improvement reserves of organizational and economical management providing of FEA AIF, which are specialized in oil and fat production, were detected. In consequence of proposed issues implementation concerning to using of detected reserves, the level of organizational and economical management providing of FEA ADM Ukraine can be increased and the enterprise can rise to the second place in the rating, revenue and relative market share will increase by 10%, sales profitability by 1.5% and the income by 7.5 billion hryvnas.

Key words: foreign economic activity, vertical integration, control mechanism, agro-industrial formations, organizational and economical management providing.